

บทบาทอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้*

THE ROLE OF ASEAN IN RESOLVING THE SOUTH CHINA SEA DISPUTES

กัญจira วิจิตรวัชรารักษ์¹, พระมหาอรุณ ปญญารุโณ², พระสุธีวัชรคุน³ และ สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์⁴
Kanjira Wijitwatcharak¹, Phramaha Arun Panyaruno², Phrasutheevajirakhun³ and Supattra Santirungroj⁴

¹⁻⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹⁻⁴Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding Author's Email: Kanjira9@gmail.com

วันที่รับบทความ : 17 มกราคม 2567; วันที่แก้ไขบทความ 25 กุมภาพันธ์ 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 26 กุมภาพันธ์ 2567

Received 17 January 2024; Revised 25 February 2024; Accepted 26 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิหลังและจุดกำเนิดของความขัดแย้งและข้อพิพาท ในทะเลจีนใต้ระหว่างจีน และ 5 ชาติสมาชิกอาเซียน และ 2) เพื่อศึกษาบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ผลการศึกษา พบว่าหน้าที่ของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ นั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการเพื่อให้เกิดสันติภาพภายในพื้นที่ทะเลจีนใต้ เนื่องจากความสำคัญทางยุทธศาสตร์พื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณภูมิภาคอาเซียน รวมถึงการเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ แต่การที่จะก่อให้เกิดสันติภาพได้นั้นทุก ๆ ประเทศจะต้องมีการร่วมมือกันในการให้ความสำคัญของพื้นที่ดังกล่าวภายใต้กรอบกฎหมาย และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีและส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความรู้เรื่อง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน

Citation:

* กัญจira วิจิตรวัชรารักษ์, พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, พระสุธีวัชรคุน และ สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์. (2567). บทบาทอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้. วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์, 1(1), 74-91.

Kanjira Wijitwatcharak, Phramaha Arun Panyaruno, Phrasutheevajirakhun and Supattra Santirungroj.

(2024). The Role of Asean in Resolving the South China Sea Disputes. Journal of Social Sciences

Innovations, 1(1), 74-91.;

DOI: <https://doi.org/10.14456/jssi.2024.5>

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jssi>

(Sea of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) และสนับสนุนความร่วมมือลักษณะ functional cooperation และการบริหารจัดการพื้นที่โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม แต่ไม่ว่าอย่างไร ปัจจุบันนอกจากประเทศที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ต้องการมีอำนาจเหนือพื้นที่แล้วยังจะต้องเผชิญกับ การเข้ามาของมหาอำนาจอย่างจีน และ สหรัฐอเมริกาที่ต้องการเข้ามามีอำนาจภายในพื้นที่เนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการคานอำนาจของมหาอำนาจทั้ง 2 ที่ต้องการมามีอำนาจเหนือพื้นที่จุดยุทธศาสตร์ดังกล่าว

คำสำคัญ: บทบาทอาเซียน, การแก้ไขข้อพิพาท, ทะเลจีนใต้

Abstract

This is an article on the role of ASEAN, the role of ASEAN in resolving disputes in the South China Sea. The objectives are: 1. To study the background and origins of conflicts and disputes in the South China Sea between China and 5 ASEAN member states, 2. To study the role of ASEAN in resolving disputes in the South China Sea. The study has found that it is ASEAN's duty to resolve disputes in the South China Sea. It is considered important in order to achieve peace within the South China Sea area due to the strategic importance of the area. It is located in the ASEAN region including being an important place economically. But to create peace, every country must cooperate in giving importance to these areas within the legal framework and international guidelines. Solving problems by peaceful means and promoting the South China Sea as a sea of peace, prosperity, stability, and sustainable development (Sea of Peace, Prosperity, Stability, and Sustainable Development), and supporting functional cooperation and management of areas, especially natural resources, for public benefit. But no matter what at present, in addition to countries in the area that want to have control over the area, they will also have to face the arrival of powerful powers such as China and the United States that want to gain power within the area due to economic benefits and

countering the power of the two superpowers that want to have power over the said strategic area.

Keywords: ASEAN's role, Resolving Disputes, In the South China Sea

บทนำ

หากจะกล่าวถึงทะเลที่มีข้อพิพาทในการครอบครองสถานที่แห่งหนึ่งที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน หลายคนมักจะนึกถึง ทะเลจีนใต้ สาเหตุที่มีการกล่าวถึงมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญของภูมิภาคเอเชีย โดยมีพื้นที่ราว 3.5 ล้านตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนเช่น บรูไน มาเลเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ รวมถึงจีน และไต้หวัน ล้อมรอบด้วยแผ่นดินใหญ่ และหมู่เกาะจำนวนมาก เป็นเส้นทางเดินเรือที่สำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิก และมหาสมุทรอินเดียมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปัจจุบันเส้นทางนี้มีเรือสัญจรถึง 1 ใน 3 ของโลก มีมูลค่าการค้าราวปีละ 3 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ เป็นเส้นทางหลักสำหรับการขนส่งสินค้า เช่น น้ำมันดิบ กาแฟ ถ่านหินและก๊าซธรรมชาติ จากการที่มีความสำคัญในการขนส่งทำให้ ทะเลจีนใต้เป็นพื้นที่ที่ได้รับความสนใจจากประเทศทั้งใน และนอกภูมิภาคด้วยที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์ และมีการคาดเดาว่าเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติส่งผลให้ทะเลจีนใต้ มีความสำคัญด้านภูมิศาสตร์การเมือง ความมั่นคง และเศรษฐกิจ อีกด้วย (ปิปีซีไทย, 2564)

จากความสำคัญทางด้านยุทธศาสตร์ของทะเลจีนใต้ส่งผลให้ ประเทศที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงเกิดความสนใจ รวมถึงประเทศที่มีอำนาจมองเห็นถึงความสำคัญในด้านเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ จนเกิดข้อพิพาท ในการต้องการครอบครองทะเลจีนใต้ขึ้น ในแต่ละประเทศที่อยู่ใกล้เคียงต้องการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ แต่ถ้าหากจะถามว่าใครคือผู้เป็นเจ้าของพื้นที่ดังกล่าว หากยึดตามหลักกฎหมายทางทะเล ของอนุหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล หรือ UNCLOS พื้นที่ของทะเลจีนใต้ จะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของประเทศต่าง ๆ ตามการแบ่งเขตเศรษฐกิจที่ให้พื้นที่ทำประมงไม่เกิน 200 ไมล์ทะเลจากชายฝั่งของประเทศนั้น ๆ ส่วนพื้นที่ที่เกินกว่า 200 ไมล์ทะเล ให้ถือเป็นน่านน้ำสากล แต่ปัญหาคือที่ผ่านมาประเทศจีนพยายามอ้างกรรมสิทธิ์เหนือในพื้นที่ส่วนที่เกินจาก 200 ไมล์ทะเลจากชายฝั่ง โดยจีนใช้วิธีการเส้นเขตแดนของตนเองที่เรียกว่า เส้นประ 9 เส้น นี้ปรากฏว่าไปครอบคลุมกินพื้นที่ถึงร้อยละ 90 ของทะเลจีนใต้ และกินพื้นที่ของประเทศอื่น ๆ ที่กำหนดตาม UNCLOS จีนให้เหตุผล

ว่า เขตแดนตามเส้นประเป็นเขตแดนที่ขีดไว้เมื่อเกือบ 80 ปีก่อนในสมัยรัฐบาลก๊กมินตั๋ง เมื่อจีนอ้างเขตแดนทางประวัติศาสตร์ ชาติอื่น ๆ จึงทำบ้าง โดยเวียดนามได้ระบุว่าเคยปกครองหมู่เกาะพาราเซล และหมู่เกาะสแปรตลีย์ ที่พื้นที่บางส่วนอยู่ในน่านน้ำสากลมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 หรือตั้งแต่สมัยอาณาจักรอยุธยา ในขณะที่ฟิลิปปินส์อ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์ และทั้งหมดนี้ได้กลายเป็นข้อพิพาทที่ดำเนินเรื่อยมา (Valencia, Mark J., 2011)

รูปภาพที่ 1 แผนที่ทะเลจีนใต้

ที่มา BBC New

จากการอ้างถึงสิทธิในการเข้าครอบครองหมู่เกาะต่าง ๆ ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ จึงเกิดการไม่พอใจในหลายประเทศ แต่เนื่องจากพื้นที่ทะเลจีนใต้อยู่ในอาณาเขตของภูมิภาคเอเชีย ซึ่งมีการรวมกลุ่มต่าง ๆ มากมายที่สำคัญ รวมถึงพื้นที่ดังกล่าวแต่ละประเทศก็เป็นสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงความร่วมมือทางด้านความมั่นคง นั่นจึงเป็นส่วนที่สำคัญในการช่วยกันแก้ไขการเกิดข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ซึ่งถือว่าเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ ที่ผู้เขียนมองว่าน่าสนใจในการศึกษาข้อมูลดังกล่าว ซึ่งจากภาพแผนที่ ทำให้เห็นว่าพื้นที่ทะเลจีนใต้มีอาณาเขตอยู่ไม่ไกลจากประเทศไทย

ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นประเทศที่เข้าไปมีส่วนในการอ้างสิทธิในการครอบครองพื้นที่ เราก็ควรศึกษาไว้เพื่อที่จะสามารถนำมาพัฒนาในการจัดการทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้เกิดความเหมาะสมมากขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนถึงการใช้แนวคิดและทฤษฎีทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในการสร้างสันติภาพและส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้เกี่ยวข้องกับการอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนและทรัพยากรธรรมชาติระหว่างหลายประเทศ อาทิ จีน ฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน และไต้หวัน ซึ่งส่งผลต่อเสถียรภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคและการเดินเรือโลก บทบาทของอาเซียนในการแก้ไขปัญหาต้องอาศัยหลายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อประสานความร่วมมือจากประเทศสมาชิกและประเทศที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ภูมิภาคนิยม (Regionalism) เป็นแนวคิดที่เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเพื่อแก้ไขปัญหามีผลกระทบโดยรวม แนวคิดนี้มีบทบาทสำคัญในบริบทของอาเซียน เพราะอาเซียนเป็นองค์กรที่สร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยภูมิภาคนิยมมองว่า การรวมกลุ่มกันของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคจะช่วยลดการใช้กำลังทางการทหารและเพิ่มความมั่นคงในภูมิภาคได้ ในกรณีของทะเลจีนใต้ อาเซียนใช้แนวทางการรวมกลุ่มเพื่อสร้างแนวทางการเจรจาที่มีความเป็นกลางและส่งเสริมการแก้ไขปัญหาผ่านการเจรจาแบบสันติวิธี ภายใต้กรอบของการเจรจาระดับภูมิภาค เช่น การประชุมสุดยอดอาเซียน และ ASEAN Regional Forum (ARF) ซึ่งเป็นเวทีหลักที่มีการหารือด้านความมั่นคงในภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง (Thayer, Carlyle A., 2013)

2. สถาบันนิยมเสรี (Liberal Institutionalism) ทฤษฎีสถาบันนิยมเสรี (Liberal Institutionalism) เน้นบทบาทของสถาบันระหว่างประเทศในการแก้ไขข้อขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศ ทฤษฎีนี้มองว่าการสร้างกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานร่วมกันในระดับสถาบันระหว่างประเทศจะช่วยลดโอกาสการเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศได้ โดยอาเซียนได้พยายามพัฒนาแนวทางปฏิบัติที่มีความเป็นกลางเพื่อจัดการกับข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ เช่น Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea (DOC) ซึ่งอาเซียนและจีนร่วมกันลงนามในปี 2002 เพื่อแสดงความมุ่งมั่นที่จะไม่ใช้

ความรุนแรงในการแก้ไขข้อพิพาท และต่อมามีการพัฒนาสู่ Code of Conduct (COC) ที่มุ่งให้มีความชัดเจนในการดำเนินการในทะเลจีนใต้ภายใต้กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UNCLOS) (Emmers, R., 2010)

3. การเจรจาพหุภาคี (Multilateralism) แนวคิดการเจรจาพหุภาคี (Multilateralism) เน้นการมีส่วนร่วมของหลายฝ่ายในการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหลายประเทศ การแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ผ่านการเจรจาพหุภาคีเป็นหนึ่งในแนวทางที่อาเซียนใช้เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความโปร่งใสในการเจรจา โดยผ่านกลไกต่างๆ เช่น ASEAN-China Dialogue และ ASEAN Regional Forum (ARF) ซึ่งทำให้หลายประเทศที่มีความเกี่ยวข้องสามารถมีส่วนร่วมในการเจรจา และลดความเสี่ยงในการเกิดความขัดแย้งที่รุนแรง (Katsumata, H., 2003)

4. สมดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) แนวคิดสมดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) มองว่าความมั่นคงของภูมิภาคสามารถรักษาไว้ได้เมื่อไม่มีประเทศใดมีอำนาจครอบงำประเทศอื่นมากเกินไป ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้เกี่ยวข้องกับการแย่งชิงอิทธิพลระหว่างประเทศมหาอำนาจ เช่น จีน สหรัฐอเมริกา และประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาเซียนพยายามสร้างสมดุลแห่งอำนาจเพื่อป้องกันการขยายความขัดแย้งผ่านการเจรจา และความร่วมมือ อาเซียนมุ่งหมายที่จะไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และทำหน้าที่เป็นเวทีเจรจาที่เป็นกลาง ซึ่งช่วยป้องกันการเกิดสงครามหรือการเผชิญหน้าทางการทหาร (Buszynski, L., & Sazlan, I., 2007)

5. กฎหมายระหว่างประเทศ (International Law) กฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UNCLOS) เป็นกรอบทางกฎหมายที่ใช้ในการจัดการข้อพิพาททางทะเล UNCLOS กำหนดขอบเขตการใช้ทรัพยากรทางทะเลและสิทธิในการเดินเรือ รวมถึงเขตเศรษฐกิจจำเพาะ (EEZ) อาเซียนพยายามส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ และใช้ UNCLOS เป็นกรอบการเจรจาในการแก้ไขข้อพิพาท เช่น การอ้างอิงไปยังคดีที่ฟิลิปปินส์ยื่นฟ้องจีนในศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศ (Permanent Court of Arbitration) ซึ่งในปี 2016 ศาลได้ตัดสินให้ฟิลิปปินส์ชนะคดี แต่จีนไม่ยอมรับคำตัดสินดังกล่าว (Beckman, R., 2011)

6. การทูตเชิงฉันทามติ (Consensus Diplomacy) อาเซียนมีหลักการทำงานผ่านฉันทามติ ซึ่งหมายถึงการตัดสินใจใด ๆ ในอาเซียนต้องได้รับการยอมรับจากทุกประเทศสมาชิก

การทูตเชิงฉันทามตินี้ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกที่มีข้อพิพาทโดยตรง การเน้นการทำงานแบบฉันทามติช่วยให้อาเซียนสามารถคงความเป็นกลางในการจัดการกับปัญหาที่ยุ่ยยาก เช่น ข้อพิพาททางดินแดน (Ba, Alice D., 2011)

สรุป อาเซียนใช้แนวทางที่ผสมผสานระหว่างภูมิภาคนิยม สถาบันนิยมเสรี และการเจรจาพหุภาคี เพื่อสร้างกลไกที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยอาศัยการสร้างสมดุลแห่งอำนาจและการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ ทั้งนี้ อาเซียนมุ่งเน้นการใช้การทูตแบบฉันทามติในการส่งเสริมความร่วมมือและการรักษาความมั่นคงในภูมิภาค

ที่มาของข้อพิพาททะเลจีนใต้

การอ้างสิทธิ์เหนือทะเลจีนใต้มีรากฐานมาจากประวัติศาสตร์ที่ซับซ้อน โดยเฉพาะในยุคอาณานิคม ประเทศต่าง ๆ เช่น จีนและเวียดนาม ต่างอ้างว่าหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ เช่น หมู่เกาะสแปรตลี (Spratly Islands) และหมู่เกาะพาราเซล (Paracel Islands) เป็นดินแดนดั้งเดิมของตนเองตั้งแต่สมัยโบราณ ข้ออ้างเหล่านี้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับเอกสารทางประวัติศาสตร์ บันทึกการเดินทาง และแผนที่โบราณ แต่ประเทศที่เกี่ยวข้องในภูมิภาค เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ก็อ้างสิทธิ์เหนือบางส่วนของพื้นที่เหล่านี้เช่นกัน (เอกรินทร์ บำรุงศักดิ์, 2563)

ข้อพิพาททะเลจีนใต้เกิดจากการอ้างสิทธิเหนือเกาะและการแบ่งเขตทางทะเล ระหว่างจีน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน และไต้หวัน โดยจีนอ้างสิทธิตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเส้นประ 9 เส้น ซึ่งขณะนี้ยังไม่สามารถแก้ไขได้ นอกจากนี้ มีการทำกิจกรรม ที่กระทบต่อความมั่นคงและความไว้วางใจของประเทศที่อ้างสิทธิ เช่น การถมทะเลและการนำเกาะเทียมของจีนการฝึกซ้อมและลาดตระเวนทางทหารและการจับเรือและห้าม รวมทั้งบทบาทของประเทมหาอำนาจ และประเทศนอกภูมิภาคที่นำไปสู่ความตึงเครียดในภูมิภาค

เส้นประของจีนปรากฏครั้งแรกในแผนที่ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1947 เมื่อจีนยังเป็นสาธารณรัฐจีน (Republic of China) โดยนาย Yang Huairan นักภูมิศาสตร์ชาวจีนได้ช่วยลากเส้นประ 11 เส้น เป็นรูปตัว U ครอบคลุมพื้นที่ที่จีนอ้างเป็นเจ้าของมาแต่โบราณกาล ต่อมาในปี ค.ศ. 1949 นาย Mao Zedong ได้จัดตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและ รัฐบาลคอมมิวนิสต์ได้ประกาศเป็นตัวแทนจีนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย รวมทั้งเป็นเจ้าของสิทธิทาง

ทะเลตามที่อ้างทั้งหมด และในปี ค.ศ. 1952 ในสมัยที่นาย Zhou Enlai เป็นนายกรัฐมนตรี นาย Mao Zedong ได้ตัดสินใจแสดงไมตรีจิตต่อเวียดนามโดยมอบอ้างอ้างตั้งเกี่ยให้เวียดนามจึงได้ยกเลิก เส้นประ 2 เส้น เหลือ 9 เส้น 5 ซึ่งประเทศที่เกี่ยวข้องต่างอ้างสิทธิอิงประวัติศาสตร์ รวมทั้งอนุสัญญาสหประชาชาติปี ค.ศ. 1982 ว่าด้วยกฎหมายทางทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea) ซึ่งได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับสถานภาพของหมู่เกาะต่าง ๆ เขตไหล่ทวีป เขตทะเลปิด และขอบเขตน่านน้ำ ดังนี้ มาตรา 3 บัญญัติว่า "ทุกรัฐมีสิทธิกำหนดเขตน่านน้ำทางทะเลของตน แต่ทั้งนี้ต้อง ไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล" มาตรา 55-75 นิยามแนวความคิดของเขตเศรษฐกิจเฉพาะ (Exclusive Economic Zone: EEZ) ซึ่งหมายถึง พื้นที่ที่อยู่ในรัศมี 200 ไมล์ทะเล ถัดจากน่านน้ำของประเทศนั้น ๆ โดยประเทศหรือรัฐชายฝั่งของเขตเศรษฐกิจเฉพาะ จะมี "อำนาจอธิปไตยในการสำรวจและใช้การอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งไม่มีชีวิต ในบริเวณน่านน้ำเหนือพื้นทะเลบริเวณ นั้น รวมทั้งพื้นทะเลและชั้นดินใต้พื้นทะเลบริเวณ นั้นด้วย (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ, 2544)

สรุป ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้มีรากฐานมาจากหลายปัจจัย ทั้งด้านประวัติศาสตร์ กฎหมาย และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และยุทธศาสตร์ โดยทะเลจีนใต้เป็นทะเลที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์อย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเชื่อมต่อกับเส้นทางการค้าโลก และยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีมูลค่ามาก เช่น น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งแหล่งปลาที่สำคัญ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้หลายประเทศในภูมิภาคอ้างสิทธิ์เหนือพื้นที่บางส่วนของทะเลจีนใต้ ซึ่งกลายเป็นข้อพิพาทที่ซับซ้อน

ใครอ้างกรรมสิทธิ์อะไรบ้าง

จีนอ้างกรรมสิทธิ์พื้นที่มากที่สุดในทะเลจีนใต้ โดยใช้ "เส้นประ 9 เส้น" ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ที่อยู่ห่างจากมณฑลไหหลำทางใต้สุดของจีนไปทางใต้และทางตะวันออกหลายร้อยกิโลเมตร รัฐบาลจีนบอกว่าการกรรมสิทธิ์ของจีนในพื้นที่นี้มีประวัติศาสตร์ย้อนกลับไปในหลายร้อยปี ตั้งแต่สมัยที่หมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลีย์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของจีน และในปี 1947 จีนได้ทำแผนที่ที่ระบุถึงรายละเอียดในการอ้างกรรมสิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหมู่เกาะทั้งสองแห่งนี้อยู่ในเขตแดนของจีน โดยได้หวนก็อ้างกรรมสิทธิ์เหล่านี้เช่นเดียวกัน

เวียดนามได้แย้งการอ้างอิงทางประวัติศาสตร์ของจีน โดยระบุว่าจีนไม่เคยมีอธิปไตยเหนือหมู่เกาะทั้งสองแห่งนี้ก่อนทศวรรษ 1940 เวียดนามบอกอีกด้วยว่า เคยปกครองหมู่เกาะพาราเซลและหมู่เกาะสแปรตลิตมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 และมีหลักฐานหลายอย่างพิสูจน์คำกล่าวอ้างนี้

ฟิลิปปินส์ ซึ่งอ้างเรื่องภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับหมู่เกาะสแปรตลิตเป็นเหตุผลหลักในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่บางส่วนของหมู่เกาะแห่งนี้ ทั้งฟิลิปปินส์และจีนต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือสันทรายสการ์โบโรห์ ซึ่งอยู่ห่างจากฟิลิปปินส์ราว 160 กม. และห่างจากจีนราว 800 กม. จีนเรียกสันทรายนี้ว่า "เกาะหวงเหียน" กรณีนี้ฟิลิปปินส์เคยยื่นฟ้องต่อศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศในกรุงเฮกของเนเธอร์แลนด์ แต่จีนไม่ยอมรับกระบวนการอนุญาโตตุลาการ โดยศาลตัดสินให้ฟิลิปปินส์เป็นฝ่ายชนะเมื่อเดือน ก.ค. 2016

มาเลเซียและบรูไน ต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่ในทะเลจีนใต้ที่ตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของแต่ละประเทศ ตามคำนิยามของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล (United Nations Convention on the Law of the Sea—UNCLOS) บรูไนไม่ได้อ้างกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะพิพาททั้ง 2 แห่ง แต่มาเลเซีย อ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะขนาดเล็กจำนวนหนึ่งในหมู่เกาะสแปรตลิตด้วย

ในช่วงที่ผ่านมา จีนได้สร้างเกาะเทียมและลาดตระเวนทางทะเลเพื่อแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ในทะเลจีนใต้ ขณะที่สหรัฐฯ ซึ่งไม่ได้มีข้อพิพาทเรื่องดินแดนในทะเลจีนใต้ แต่ได้อ้างเรื่อง "เสรีภาพในการเดินเรือ" ในการส่งเรือและเครื่องบินของทหารหลายลำเข้ามาใกล้กับบริเวณเกาะพิพาทในทะเลจีนใต้ เพื่อสร้างความมั่นใจว่า สามารถเข้าถึงเส้นทางการขนส่งสินค้าทั้งทางน้ำและทางอากาศที่สำคัญได้ (ส่วนบริหารงานอาเซียน สำนักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, 2564)

สรุปได้ว่า ในแต่ละประเทศต่างก็ต้องการเข้ามาเป็นเจ้าของพื้นที่ของทะเลจีนใต้ โดยมีการอ้างสิทธิทางด้านต่าง ๆ รวมถึงมีการฟ้องในศาลอนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศเนื่องจากพื้นที่ถูกจีนรุกล้ำเข้ามา แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ทะเลจีนใต้ ถ้าใครได้เป็นผู้ถือครองจะแสดงให้เห็นว่ามีอำนาจมากขึ้น จากการครองพื้นที่ทางยุทธศาสตร์

สถานการณ์ปัจจุบันในทะเลจีนใต้

ความขัดแย้งในทะเลจีนใต้เป็นประเด็นร้อนแรงที่เริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 และยังคงดำรงมาจนถึงปัจจุบัน ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในอาเซียน โดยเฉพาะฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน และนอกอาเซียน อาทิ จีน ไต้หวัน ญี่ปุ่น รวมถึงสหรัฐฯ จากกรณีข้อพิพาทแย่งชิงพื้นที่ทางทะเลได้กลายเป็นการแข่งขันทางภูมิยุทธศาสตร์ (geo-strategic competition) ซึ่ง Tennyson นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์สันติภาพและความขัดแย้งวิเคราะห์ว่า มีมิติสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (Severino, R., 2006)

(1) ความตึงเครียดที่เข้มข้นขึ้นและการเตรียมพร้อมสำหรับสงคราม – ภายในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาจีนได้ขยายกำลังอำนาจอย่างก้าวกระโดด นอกจากการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะในทะเลจีนใต้ที่ขัดกับหลักการของสหประชาชาติแล้ว จีนยังก่อสร้างฐานทัพ ใช้เรือเดินสมุทร เรือดำน้ำ และเรือลาดตระเวนจำนวนมาก อีกทั้งมีการใช้นโยบายห้ามเรือและเครื่องบินผ่าน ห้ามชาติอื่นทำประมงในบริเวณที่ถมทะเลและพัฒนาเกาะเทียม รวมทั้งยังมีกองกำลังและสรรพาวุธทางบกและทางอากาศสนับสนุนอยู่บนแผ่นดินใหญ่ และมีการซ้อมรบในทะเลจีนใต้อย่างต่อเนื่อง

(2) อาเซียนที่แบ่งแยก-แม้อาเซียนจะพยายามรักษาสอดคล้องระหว่างมหาอำนาจทั้งจีนและสหรัฐฯ อย่างไรก็ตามผลประโยชน์ในพื้นที่ทะเลจีนใต้ที่แตกต่างกันทำให้ประเทศสมาชิกมีความโน้มเอียงต่างกัน ในกลุ่มประเทศที่มีประเด็นพิพาทในทะเลจีนใต้ได้แก่ ฟิลิปปินส์ เวียดนาม มาเลเซีย บรูไน มีความพยายามในการผลักดันให้จีนปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล ค.ศ. 1982 (United Nations Convention on the Law Of the Sea: UNCLOS) ขณะที่กลุ่มมหาอำนาจสนับสนุนการดำเนินการน้อยที่สุดและมีความโน้มเอียงไปทางจีน ส่วนสปป.ลาว เมียนมา และไทยพยายามรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของอาเซียนและจำเป็นต้องอำนวยความสะดวกให้จีน ด้านสิงคโปร์มีความสนใจเสรีภาพในการเดินเรือจึงสนับสนุน UNCLOS แต่ยังคงรักษาเสถียรภาพด้านการค้าการลงทุนกับจีน ขณะที่อินโดนีเซียพยายามรักษาระยะห่างกับทั้งจีนและสหรัฐฯ

(3) จุดยืนทางกฎหมายที่ตรงกันข้าม – ขณะที่จีนอ้างกรรมสิทธิ์ในทะเลจีนใต้ราวร้อยละ 80 โดยอ้างว่าเคยเป็นของจีนในประวัติศาสตร์แต่ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ UNCLOS ซึ่งจีนได้ให้สัตยาบันด้วยนั้น พื้นที่ดังกล่าว ทับซ้อนกับน่านน้ำของประเทศอื่น แม้ในปี 2559 ศาลอนุญาโตตุลาการถาวรในกรุงเฮก เนเธอร์แลนด์ได้ตัดสินให้ ฟิลิปปินส์ชนะจีน

เกือบทุกกรณีที่ยื่นฟ้อง โดยให้จีนสะสมสิทธิในการกล่าวอ้างใด ๆ ตามประวัติศาสตร์ แต่จีนยังยื่นกรณ ที่จะเพิกเฉยต่อคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล รวมทั้งใช้ท่าทีเชิงกร้าวและความรุนแรง โจมตีเรือประมงของชาติอื่น ๆ

(4) คู่กรณีจีน-สหรัฐฯ - นอกจากอาเซียนจะกังวลเกี่ยวกับแสนยานุภาพของจีนในทะเลจีนใต้แล้ว สหรัฐฯ เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้พยายามท้าทายอำนาจของจีนและเพิ่มปฏิบัติการทางทหารโดยการส่งเครื่องบินและเรือเข้ามาในพื้นที่ทะเลจีนใต้ล่าสุดนโยบายต่างประเทศภายใต้ประธานาธิบดี โจ ไบเดน ต่อกรณีทะเลจีนใต้เริ่มปรับบรรยากาศ ให้คล้ายช่วงสงครามเย็น โดยสหรัฐฯ มุ่งเน้นสร้างพันธมิตรโดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางการทหารและความมั่นคงกับฟิลิปปินส์ อีกทั้งยังเพิ่มการแข่งขันและกีดกันโดยไม่เผชิญหน้าโดยตรงในพื้นที่ และยังคงปฏิบัติการทางทะเลที่อ้างว่า เพื่อส่งเสริมเสรีภาพในการเดินเรือ (Freedom of Navigation Operations) นอกจากนี้ยังใช้ความร่วมมือพหุภาคี ขนาดย่อมกับญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลีย (Indo-Pacific Quad) ซึ่งเป็นกลุ่มที่พุ่งเป้าความกังวลต่อการขยายอิทธิพลของจีน สถานการณ์อาจทวีความตึงเครียด รวมทั้งอาจขยายความขัดแย้งเป็นวงกว้างขึ้นในอนาคต ปัญหาดังกล่าวอาจทำให้ เรือขนส่งสินค้าจากยุโรป ตะวันออกกลาง และแอฟริกา ที่มุ่งหน้ามายังเอเชีย และภาคตะวันตกของทวีปอเมริกาเปลี่ยนไปใช้เส้นทางออสเตรเลียทางตอนใต้แทน ซึ่งย่อมกระทบต่อเศรษฐกิจการค้าของอาเซียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากความขัดแย้งข้างต้นแล้ว สถานการณ์ในทะเลจีนใต้ยังมีความน่ากังวลอีกหลายประการที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ไข ทั้งปัญหาโจรสลัด การก่อการร้าย การค้ามนุษย์ และการลักลอบค้าสิ่งผิดกฎหมายอันเป็นภัยคุกคามความมั่นคงและส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในการค้าทางทะเล อีกทั้งการทำประมงเกินขนาด การทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศทางทะเล ทำให้จำนวนสิ่งมีชีวิตในทะเลลดน้อยลงและขาดความหลากหลายทางชีวภาพ และในไม่ช้าแหล่งอาหารในทะเลจีนใต้อาจหมดไปจนกลายเป็นทะเลที่ว่างเปล่า นอกจากนี้ ปัญหาการรั่วไหลของน้ำมันจากเรือ ขยะพลาสติก การขูดเจาะและก่อสร้าง รวมถึงมลพิษในทะเลก็เป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนด้วย

แนวทางคลี่คลายความรุนแรงในทะเลจีนใต้

ปัญหาในทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งในประเด็นที่เรื้อรังและหาข้อสรุปได้ยากที่สุด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบหลายมิติทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการค้าการลงทุนที่อ่อนไหวต่อความขัดแย้ง อาเซียนซึ่งมีภูมิศาสตร์อยู่ตรงกลางจึงไม่อาจเพิกเฉย จำเป็นต้องแสวงหาแนวทางบูรณาการความร่วมมืออย่างครอบคลุมทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดสันติภาพ เสถียรภาพ นำไปสู่ความมั่นคงและมั่นคงของภูมิภาค สันติวิธีน่าจะเป็นแนวทางที่ดีที่สุด ในขณะที่ ดังนั้น อาเซียนควรปรับเปลี่ยนเป้าหมายจากมุมมองเชิงภูมิรัฐศาสตร์มาให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการส่งเสริม ความมั่นคงของมนุษย์การพิทักษ์สาธารณสุขสมบัติและความเชื่อมโยงทางทะเลเพื่อผลักดันด้านเศรษฐกิจแทน ในมุมมองด้านความมั่นคงของมนุษย์เป็นประเด็นสำคัญที่อาเซียนต้องร่วมกันเร่งผลักดัน ทั้งการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct) ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติตามหลักกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดภัยคุกคามความมั่นคง อาชญากรรมข้ามชาติ และส่งเสริมความปลอดภัย ตลอดจนเสริมภาพในการดำเนินธุรกิจทางทะเล เพื่อให้ประชาชนอาเซียนและนานาชาติมีความเชื่อมั่นต่อพื้นที่ในทะเลจีนใต้โดยอาเซียนควรเป็นแกนกลางเพื่อรักษาสมดุลอำนาจ โดยเฉพาะการถ่วงดุลประเทศภายนอกภูมิภาค (Thayer, C. A., 2010)

กล่าวโดยสรุป เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้นั้นถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินการเพื่อให้เกิดสันติภาพภายในพื้นที่ทะเลจีนใต้ เนื่องจากความสำคัญทางยุทธศาสตร์พื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณภูมิภาคอาเซียน รวมถึงการเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ แต่การที่จะก่อให้เกิดสันติภาพได้นั้นทุก ๆ ประเทศจะต้องมีการร่วมมือกันในการให้ความสำคัญของพื้นที่ดังกล่าวภายใต้กรอบกฎหมาย และแนวปฏิบัติระหว่างประเทศ การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีและส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sea of Peace, Prosperity, Stability and Sustainable Development) และสนับสนุนความร่วมมือลักษณะ functional cooperation และการบริหารจัดการพื้นที่โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม แต่ไม่ว่าอย่างไร ปัจจุบันนอกจากประเทศที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ต้องการมีอำนาจเหนือพื้นที่แล้วยังจะต้องเผชิญกับ การเข้ามาของมหาอำนาจอย่างจีน และ สหรัฐอเมริกาที่ต้องการเข้ามามีอำนาจภายในพื้นที่เนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการคานอำนาจของมหาอำนาจทั้ง 2 ที่ต้องการมีอำนาจเหนือพื้นที่จุดยุทธศาสตร์ดังกล่าว

บทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้

บทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่องค์กรต้องเผชิญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยข้อพิพาทนี้มีความซับซ้อน เนื่องจากประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศ เช่น เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และบรูไน ต่างก็มีข้อเรียกร้องอธิปไตยทับซ้อนกับจีน ซึ่งเป็นประเทศที่มีอำนาจมากที่สุดในภูมิภาค ทั้งนี้ บทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทนี้มีหลายแนวทาง ดังนี้ (Katsumata, H., 2003).

1. การใช้กลไกการเจรจาทางการทูต อาเซียนได้ดำเนินการเจรจาร่วมกับจีนผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การเจรจาภายใต้ Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea (DOC) ซึ่งมีการลงนามในปี 2002 เพื่อให้เกิดสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพในพื้นที่ทะเลจีนใต้ ทั้งนี้ DOC เป็นการแสดงเจตจำนงของทุกฝ่ายที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจทำให้เกิดความตึงเครียด และส่งเสริมการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการเจรจา อย่างไรก็ตามการเจรจาภายใต้ DOC นั้นยังไม่ได้นำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทอย่างถาวร อาเซียนจึงพยายามเร่งรัดให้มีการจัดทำ Code of Conduct (COC) ซึ่งเป็นกรอบกฎหมายที่จะบังคับใช้ในภูมิภาค แต่ COC ยังคงอยู่ในกระบวนการเจรจาและยังไม่ได้บรรลุผลในขณะนี้

2. การส่งเสริมการแก้ไขข้อพิพาทอย่างสันติ อาเซียนมุ่งเน้นให้ข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ได้รับการแก้ไขผ่านกลไกการทูตและสันติวิธี อาเซียนได้เน้นย้ำถึงหลักการที่ว่า การใช้กำลังในการแก้ไขข้อพิพาทควรหลีกเลี่ยง และควรเน้นการเจรจาและการประสานงานผ่านเวทีระหว่างประเทศ นอกจากนี้อาเซียนยังสนับสนุนหลักการของ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UNCLOS) เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาข้อเรียกร้องอธิปไตยทางทะเล และการแบ่งปันทรัพยากรทางทะเล

3. ความร่วมมือในด้านความมั่นคง อาเซียนพยายามสร้างเวทีความร่วมมือในด้านความมั่นคง เช่น ASEAN Regional Forum (ARF) ซึ่งเป็นเวทีสำหรับการเจรจาเรื่องความมั่นคงในภูมิภาคที่รวมถึงข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ เพื่อให้ประเทศสมาชิกสามารถหารือและสร้างความร่วมมือกันในด้านความมั่นคง โดยพยายามให้เกิดการลดความตึงเครียดและป้องกันการปะทะทางทหารในภูมิภาค

4. ข้อจำกัดของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาท แม้ว่าอาเซียนจะมีบทบาทในการเจรจาและสร้างเวทีสำหรับการพูดคุยเกี่ยวกับทะเลจีนใต้ แต่อาเซียนต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น การที่สมาชิกอาเซียนมีความสนใจและข้อเรียกร้องที่แตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดการ

ขาดความเป็นเอกภาพภายในองค์กร เช่น ฟิลิปปินส์และเวียดนามอาจมีท่าทีที่เข้มแข็งต่อจีนมากกว่าประเทศสมาชิกอื่น ๆ ทำให้อาเซียนมีขีดจำกัดในการเป็นผู้กลางเจรจาที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ การที่จีนเป็นคู่ค้าหลักของหลายประเทศในอาเซียน ทำให้บางประเทศไม่กล้าที่จะยืนหยัดอย่างแข็งแกร่งต่อจีนเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ อีกทั้งการขาดกลไกทางกฎหมายระหว่างประเทศที่มีผลบังคับใช้ก็ทำให้อาเซียนไม่สามารถบังคับใช้ข้อสรุปทางการทูตได้อย่างเต็มที่

5. แนวทางแก้ไขในอนาคต ในอนาคตอาเซียนอาจต้องเน้นการเพิ่มบทบาทในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น เช่น การทำงานร่วมกับสหประชาชาติและองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ เพื่อสร้างความยอมรับและการสนับสนุนจากประเทศอื่น ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทะเลจีนใต้ นอกจากนี้ อาเซียนยังต้องเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในองค์กรและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบระหว่างประเทศอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามหลักการที่เป็นธรรมและสันติ ในขณะเดียวกัน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเองจะช่วยให้องค์กรมีความแข็งแกร่งและสามารถต่อรองกับจีนในเรื่องข้อพิพาทได้ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือในด้านการทูต ความมั่นคง และการสร้างกรอบกฎหมายที่เข้มแข็ง ทำให้อาเซียนสามารถเป็นตัวกลางสำคัญในกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างสันติและยั่งยืน ดังนี้ (บีบีซีไทย, 2564)

1. นโยบายส่งเสริมความเป็นเอกภาพภายในอาเซียน อาเซียนต้องกำหนดนโยบายที่เน้นความเป็นเอกภาพภายในกลุ่ม เพื่อให้ประเทศสมาชิกมีจุดยืนร่วมกันในการเจรจากับจีนและประเทศภายนอก นโยบายนี้อาจรวมถึงการจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจเพื่อประสานท่าทีและผลประโยชน์ของประเทศสมาชิก รวมถึงการสร้างกลไกที่เพิ่มความสามารถในการจัดการกับความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างประเทศสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กับจีนแตกต่างกัน

2. นโยบายเร่งรัดการเจรจาจัดทำ Code of Conduct (COC) การเร่งรัดการเจรจาเพื่อจัดทำ Code of Conduct (COC) ควรเป็นนโยบายสำคัญของอาเซียน โดยจะต้องกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจนและกระบวนการที่โปร่งใส เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถตกลงกันได้เร็วขึ้น

นโยบายนี้ควรได้รับการสนับสนุนจากประเทศสมาชิกทั้งหมด และควรเน้นถึงการบังคับใช้ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งอาจใช้กลไกระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ (UN) หรือศาลระหว่างประเทศเพื่อรับรองข้อตกลงนี้

3. นโยบายเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล อาเซียนควรมีนโยบายสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเลที่มีความแข็งแกร่งขึ้น ผ่านการจัดตั้งกองกำลังทางทะเลร่วมของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันการกระทำที่ละเมิดอธิปไตยในทะเลจีนใต้ การฝึกซ้อมทางทะเลร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางทหารระหว่างประเทศสมาชิกจะช่วยสร้างความมั่นใจในการรักษาความมั่นคงในภูมิภาค รวมถึงสามารถป้องกันการเกิดปัญหาทางทหารระหว่างประเทศคู่ขัดแย้ง

4. นโยบายการใช้เวทีระหว่างประเทศเพื่อสร้างความชอบธรรม อาเซียนควรกำหนดนโยบายที่ใช้เวทีระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ (UN) และ ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ICJ) เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยอาเซียนสามารถเป็นผู้ส่งเสริมให้มีการใช้ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล (UNCLOS) เป็นกรอบกฎหมายหลักในการพิจารณาข้อเรียกร้องอธิปไตย และขอความร่วมมือจากชุมชนนานาชาติเพื่อให้การแก้ไขปัญหาได้รับการสนับสนุนและการยอมรับในวงกว้าง

5. นโยบายส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค นโยบายส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในพื้นที่ทะเลจีนใต้ควรเน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันระหว่างประเทศที่มีข้อพิพาท อาเซียนควรเป็นผู้ประสานให้เกิดความร่วมมือด้านการสำรวจและใช้ทรัพยากรทางทะเลอย่างเสมอภาค โดยเน้นการสร้างกรอบความร่วมมือที่เป็นธรรมและโปร่งใส เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์

6. นโยบายสนับสนุนการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี อาเซียนควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการแก้ไขปัญหาผ่านสันติวิธีโดยเน้นการใช้การทูตและการเจรจาเป็นหลัก นโยบายนี้ควรสนับสนุนให้ทุกฝ่ายปฏิบัติตามกฎบัตรอาเซียนที่ยึดหลักการไม่ใช้กำลังและการเคารพในอธิปไตย นอกจากนี้ ควรมีการจัดเวทีการประชุมและการเจรจาเชิงสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจระหว่างประเทศคู่กรณีอย่างต่อเนื่อง

7. นโยบายเพิ่มบทบาทของ ASEAN Regional Forum (ARF) นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ASEAN Regional Forum (ARF) ควรมุ่งเน้นให้เวทีนี้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงและการแก้ไขข้อพิพาทในภูมิภาค ARF ควรทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการ

เจรจาและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างประเทศสมาชิก เพื่อป้องกันการเกิดความขัดแย้งและการกระทำที่ละเมิดอธิปไตย

8. นโยบายสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม นโยบายที่สนับสนุนให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการแก้ไขข้อพิพาทควรมุ่งเน้นการส่งเสริมความโปร่งใสและการให้ข้อมูลต่อประชาชน นโยบายนี้ควรสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักวิชาการและองค์กรนอกภาครัฐในการแสดงความคิดเห็น และวิจัยแนวทางแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ การทำเช่นนี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับจากสังคมในวงกว้าง

9. นโยบายเพิ่มความร่วมมือกับประเทศภายนอกภูมิภาค อาเซียนควรมุ่งเน้นการพัฒนาโยบายที่เพิ่มความร่วมมือกับประเทศนอกภูมิภาค เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย และสหภาพยุโรป เพื่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจกับจีนในภูมิภาค การมีพันธมิตรที่หลากหลายจะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในทะเลจีนใต้ และช่วยให้อาเซียนมีความสามารถในการเจรจาที่เข้มแข็งมากขึ้น

สรุป

ข้อพิพาททะเลจีนใต้เกิดจากการอ้างสิทธิเหนือเกาะและการแบ่งเขตทางทะเลระหว่างจีน เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน และไต้หวัน โดยจีนอ้างสิทธิตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเส้นประ 9 เส้น ซึ่งขณะนี้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ นอกจากนี้ มีการทำกิจกรรม ที่กระทบต่อความมั่นคงและความไว้วางใจของประเทศที่อ้างสิทธิ เช่น การถมทะเลและการนำเกาะเทียมของจีนการฝึกซ้อมและลาดตระเวนทางทหารและการจับเรือและห้าม รวมทั้งบทบาทของประเทศมหาอำนาจ และประเทศนอกภูมิภาคที่นำไปสู่ความตึงเครียดในภูมิภาค การแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีและส่งเสริมให้ทะเลจีนใต้เป็นทะเลแห่งสันติภาพ ความรุ่งเรือง เสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืน และสนับสนุนความร่วมมือลักษณะและการบริหารจัดการพื้นที่โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม แต่ไม่ว่าอย่างไร ปัจจุบัน นอกจากประเทศที่อยู่ในบริใกล้พื้นที่ที่ต้องการมีอำนาจเหนือพื้นที่แล้วยังจะต้องเผชิญกับ การเข้ามาของมหาอำนาจอย่างจีน และ สหรัฐอเมริกาที่ต้องการเข้ามามีอำนาจภายในพื้นที่เนื่องจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น บทบาทของอาเซียนมีหนทางจัดการข้อพิพาทในทะเลจีนใต้อยู่ 5 ประการด้วยกัน คือ 1) อาเซียนควรแก้ไขข้อพิพาทแบบทวิภาคี แทนที่การแก้ไขในระดับภูมิภาคแบบ

พหุภาคีหลายฝ่าย 2) อาเซียนควรแสดงบทบาทเป็นผู้ไกล่เกลี่ย 3) อาเซียนควรนำหลักการ “เขตพัฒนาร่วมกัน” มาใช้ บนพื้นฐานของการเจรจาที่มีความจริงใจ ซึ่งประสบความสำเร็จมาแล้วในกรณีของอ่าวไทย 4) อาเซียนควรยินยอมให้สหรัฐอเมริกา เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกับข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ และ 5) อาเซียนควรนำหลักปฏิบัติอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันมาใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในทะเลจีนใต้ ทั้ง 5 ประการนี้สามารถจัดการข้อพิพาทได้

และนอกจากนี้ควรนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับบทบาทของอาเซียนในการแก้ไขข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือในด้านการทูต ความมั่นคง และการสร้างกรอบกฎหมายที่เข้มแข็ง เพื่อให้อาเซียนสามารถเป็นตัวกลางสำคัญในกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างสันติและยั่งยืน ดังนี้ 1) นโยบายส่งเสริมความเป็นเอกภาพภายในอาเซียน 2) นโยบายเร่งรัดการเจรจาจัดทำ Code of Conduct (COC) 3) นโยบายเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล 4) นโยบายการใช้เวทีระหว่างประเทศเพื่อสร้างความชอบธรรม 5) นโยบายส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค 6) นโยบายสนับสนุนการแก้ไขปัญหาอย่างสันติวิธี 7) นโยบายเพิ่มบทบาทของ ASEAN Regional Forum (ARF) 8) นโยบายสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม 9) นโยบายเพิ่มความร่วมมือกับประเทศภายนอกภูมิภาค นโยบายเหล่านี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการกับข้อพิพาทในทะเลจีนใต้โดยมุ่งเน้นการสร้างกรอบกฎหมาย การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจและความมั่นคง และการใช้การทูตและสันติวิธีเป็นหลัก ทั้งนี้ นโยบายต้องได้รับการสนับสนุนจากประเทศสมาชิกอาเซียนและชุมชนนานาชาติเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริงและแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- บีบีซีไทย. (2564). *ทะเลจีนใต้ จุดยุทธศาสตร์ที่หลายชาติแย่งกันครอบครอง*. เรียกใช้เมื่อ 11 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.bbc.com/thai/international-56461377>
- ส่วนบริหารงานอาเซียน สำนักประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. (2564). *ทะเลจีนใต้ : ความท้าทายด้านการค้าของอาเซียน*. เรียกใช้เมื่อ 9 ธันวาคม 2566 จาก <https://api.dtn.go.th/files/v3/60e3f3ceef41406fd31d7d89/-Download>
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ. (2544). *ทะเลจีนใต้ และหมู่เกาะสแปรตลีย์ ขนวนแห่งความขัดแย้งด้านสิทธิครอบครอง*. เรียกใช้เมื่อ 11 ธันวาคม 2566 จาก <http://www2.eppo.go.th/vrsVRS51-07-Spratly.html>.

- เอกรินทร์ บำรุงศักดิ์ ผู้สื่อข่าวบีบีซีไทย. (2563). ข้อพิพาททะเลจีนใต้: ใครอ้างกรรมสิทธิ์เหนือพื้นที่นี้บ้าง. เรียกใช้เมื่อ 11 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.bbc.com/thai/international-53893154>
- Ba, Alice D. (2011). Staking Claims and Making Waves in the South China Sea: How Troubled Are the Waters?. *Contemporary Southeast Asia*, 33(3), 269–291.
- Beckman, R. (2011). The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea. *American Journal of International Law*, 107(1), 142-167.
- Buszynski, L., & Sazlan, I. (2007). Maritime Claims and Energy Cooperation in the South China Sea. *Contemporary Southeast Asia*, 29(1), 143-171.
- Emmers, R. (2010). *The South China Sea in ASEAN-China Relations: The Dialectics of Regional and Global Politics*. Institute of Southeast Asian Studies.
- Katsumata, H. (2003). Reconstruction of Diplomatic Norms in Southeast Asia: The Case for Strict Adherence to the 'ASEAN Way'. *Contemporary Southeast Asia*, 25(1), 104-121.
- Severino, R. (2006). ASEAN and the South China Sea Dispute. *Security Dialogue*, 37(1), 58-71.
- Thayer, C. A. (2010). ASEAN's Code of Conduct in the South China Sea: A Litmus Test for Community-Building?. *Asia-Pacific Journal*, 8(29), 1-23.
- Thayer, Carlyle A. (2013). ASEAN, China and the Code of Conduct in the South China Sea. *SAIS Review of International Affairs*, 33(2), 75-84.
- Valencia, Mark J. (2011). The South China Sea Dispute: Context, Claims, and Prospects for a Solution. *Asian Perspective*, 35(1), 45-69.